Van'da Tarımın Mevcut Durumu, Üretimdeki Gerileme, Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerilerimiz

(KASIM 2026)

1) GİRİŞ

Van ilimiz, geniş coğrafyası, meraları ve hayvan varlığı ile tarım ve hayvancılık, arıcılık ve balıkçılık potansiyeli yüksek bir bölge olmasına rağmen, çeşitli yapısal, siyasal, ekonomik ve sosyal engeller nedeniyle bu potansiyeli tam olarak değerlendirememektedir. Van'da tarımsal ve hayvansal üretime yapılacak destekler genel ekonomik iyileşmeye, göç politikalarında geri dönüşlere ve ekolojik yaşama destek sunmak demektir. Van ekonomisinde tarım sektörünün önemi ise; sadece üretim ve istihdam içindeki ağırlığından kaynaklanmamaktadır. Yaklaşık 350 bin yurttaşın derin yoksulluk riski altında yaşadığı Van'da tarımsal üretim aynı zamanda halkın ucuz, güvenilir ve nitelikli gıda ve beslenme hakkının korunması için de çok stratejik bir sektördür. Bu raporda Van'da tarım alanının temel verileri, sorunları ve çözüm önerilerine dair çalışmayı ilgili kamu kurumlarına, sorumlu bakanlığa ve kamuoyuna sunmak istiyoruz.

2) VAN TARIM ALANININ TEMEL VERİLERİ – MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

- Van tarımsal üretimi yıllık 15 milyar TL'yi bulmakta ve bu üretimin yüzde 86'sı hayvansal üretim alanlarından gelmektedir. Yaygın bir mera alanına sahip olan Van küçük baş hayvan envanterinde ise ülkede 1. Sıradadır. Tüm dezavantajlara rağmen bu durum var olan potansiyeli göstermek için önemli bir veridir.
- Van'da büyük baş envanteri 1990'lı yıllardan daha düşük olup 150 bin bandındadır. Kanatlı hayvan sayısı 560 bin bandında yine arı kovanı sayısı 158 bin bandındadır. Bu bağlamda çok ciddi bir potansiyel olmasına rağmen altyapı, lojistik ve pazarlama sorunları nedeniyle yeterli gelişim sağlanamamıştır.
- Van'da 8 adedi barajlarda olmak üzere 39 alabalık tesisi var olup yıllık üretim 3 bin 800 ton potansiyel yıllık üretim imkanı mevcuttur. Van Gölü'ndeki inci kefali balıkçılığı kapsamında da yıllık olarak yaklaşık 7 bin ton üretim mevcuttur. Ekolojik bir perspektif korunarak bu üretim çoğaltılabilir, ürün çeşitlemesine gidilebilir, Van ve bölge halkının balık tüketim kültürüne katkı sunulabilir.
- Ancak zirai üretim, ormancılık, balıkçılık ve kültür balıkçılığı, arıcılık, süs bitkileri üretimi gibi alanlarda yeterli düzeyde üretim yapılmamaktadır. 21 milyon dekar yüzölçümü olan Van'da tarım alanı sadece 4,2 milyon dekardır. Çayır ve mera alanları yıllar itibariyle

azalmakta ve tarım alanları da dahil yerleşime açılmaktadır. Meralarla ilgili aşırı otlatma, mülkiyet ve kullanım alanı tartışmalarına yıllarca çözüm sunulmamaktadır.

- **Kürt meselesinde çözümsüzlük ısrarı anlamına gelen güvenlikçi yaklaşımın boşalttığı köyler, yasakladığı yaylalar ve erişime kapattığı meralar bölge illerinin tümünde olduğu gibi Van'da tarımsal/hayvansal üretimde yıllarca gerilemeye yol açmıştır. Yem maliyetlerinde ve hayvan barınma alanlarında ciddi bir sorun açığa çıkaran yayla yasakları bölge ekonomisini derinden ve kalıcı bir şekilde etkilemiştir.**
- **Van'da tarımsal üretim bir önceki yıla göre 2025 yılında temel ürünlerde ham alan olarak hem de ton olarak azalış göstermiştir. Yonca, Korunga, Buğday ve Arpa gibi ürünlerde alan olarak ekim azalışı 312 bin dekardır. Bu ürünlerde ton olarak da üretim 543 bin ton azalış göstermiştir. Tarla ürünleri dışında bahçe meyveleri üretimi de geçen yıl 5 bin ton üretim azalışı göstermiştir. Sorun sadece ekilen alanların azalmasıyla ilgili değildir. Maliyet artışları nedeniyle çiftçiler ekimden ve üretimden vazgeçmişlerdir.**
- **2023 yılında Van'da nadasa bırakılan toplam tarım alanı oranı yüzde 17 iken 2025 yılında bu oran yüzde 27'ye yükselmiştir. Bu dönemde toplam ekili alan 436 bin dekar azalırken Nadas bırakılan alan ise 344 bin dekar artmıştır. Mevvecilikte de bir yılda 12 bin dekarlık azalış gerçekleşmiştir.**
- **TÜİK verilerine göre Van'ın içinde yer aldığı TRB2 bölgesinde (Van, Hakkari, Bitlis, Muş Bölgesi) 35 bin çiftçi 2025 yılında tarım alanından kopmuştur. TÜİK verilerine göre son 5 yıl içerisinde "TRB2 bölgesinde" 111 bin kişi tarım alanından kopmuştur. Son bir yıl içerisindeki kopuş 35 bin kişidir. Toplam tarım istihdamının 2024 yılı için 138 olarak açıklandığı bu bölgede tarımdan kopan kişilerin oranı son bir yılda yüzde 25 olmuştur. Diğer bir değişle TRB 2 (Van, Hakkari, Muş, Bitlis) bölgesinde önceki yıl tarımla uğraşan her dört kişiden biri bu işi bırakmıştır. Van özelinde bu kopuş hem ekilen alanın azalışı hem de üretim düşüklüğü ile gözlemlenebilir.**
- **2025 yılında Elma üretimi 2.300 ton, ceviz üretimi 585 ton, kayısı üretimi 117 ton, armut üretimi 637 ton, kiraz/vişne üretimi bin 125 ton, erik üretimi 405 ton azalış göstermiştir. 5**
- **2025 yılında domates üretimi 51 bin tondan 31 bin tona düşmüştür. Salatalık üretimindeki düşüş 4 bin 530 tondur. Van ve özellikle Gevaş ilçesi için stratejik bir ürün olan Fasulyedeki üretim azalışı 3 bin tona yakındır. Lahana üretimi 415 ton, Kavun üretimi 2 bin 145 ton, karpuz üretimi bin 618 ton, biber üretimi 2 bin 630 ton azalış göstermiştir. Van'da sebze üretiminde önceki yıl 98 bin ton olan toplam üretim maalesef 2025 yılında 51 bin tona düşmüştür. 2026 yılında yağışın bol olmasına karşın maliyetlerin daha çok artması çiftçi sayısına, tarımda çalışan istihdama ve tarımsal üretime dair verileri çok önemli hale getirmiştir. Van il tarım müdürlüğü bu verileri maalesef yıllık olarak ve çok geç açıklamaktadır. Bu verilerin aylık olarak açıklanması ve süreç içerisinde müdahale ve destek sistemlerinin geliştirilmesi gereklidir.**
- **Van'da söz konusu tarımsal üretim azalışı salt iklim ve kuraklık koşulları ile izah edilemez. Van'da tarım alanında yeterli destek, teşvik ve danışmalık hizmetleri sunulmadığından, üretim maliyetleri çok fazla yükseldiğinden ve çiftçilerin emeklerinin karşılığını alamadığından vazgeçilen bir üretim alanı olarak açığa çıkmıştır.**

- **Van'da tarıma sunulan desteklerin yüzde 81'i mazot/gübre desteği şeklindedir. "Küçük aile işlemeleri, Organik tarım, İyi tarım, Katı Organik Gübre, Sertifikalı Tohum başlıklarında verilen destek miktarları "tüm Van'da" toplam 1 milyon TL'yi bulamamıştır." Bu desteklerin kağıt üzerinde ve çok sınırlı düzeyde verildiğini göstermektedir. Teşvik ve destekler küçük üreticileri yok saymaktadır.**
- Van'da Toprak **verimlilik ve değer analizlerinin uzun yıllardır yapılmaması, modern tarım uygulamalarını engellemekte, gübre ve su kullanımında verimsizliğe yol açmaktadır. Bu durum, yanlış ekim planlamalarına ve düşük verime neden olmaktadır.**
- **Van'da "Depolama-soğuk zincirler, ambalajlama, paketleme, süt sağım ünitesi, sağım makinesi vb. hizmetlerin ve teknolojinin yetersizliği tarımsal/hayvansal üretimde ürün kayıplarına, düşük veya sınırlı verimliliğe neden olmaktadır. Tarım ve hayvancılığa dayalı işleme ve katma değerli sanayinin (et, süt, peynir, bal vb.) gelişmemesi, üreticinin pazar bulma sorunları yaşamasına, ürünlerini düşük fiyata satmak zorunda kalmasına ve üretimini kısıtlamasına yol açmaktadır. Ayrıca, tohum, yem, gübre, ilaç ve modern tarım aletleri gibi temel girdilerin büyük ölçüde dışarıdan temin edilmesi, maliyetleri artırarak çiftçinin rekabet gücünü düşürmektedir.**
- **Van'da 2009 yılından bu yana tarımsal danışmanlık hizmeti sunulmakta ancak tarım danışmanlarının kadro ve ana gider maliyetleri sorunlarına çözüm sunulmamaktadır. Bu konuyu defalarca gündeme taşımamıza rağmen Tarım Bakanlığı gerekli düzenlemeleri yapmamaktadır.**
- **Van'da Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin ilgili fakültelerinin tarım ve hayvancılık alanında yeterli AR-GE, inovasyon ve yerel iş birliği faaliyetlerinde bulunmaması, bilimsel bilgi ve teknolojinin alana aktarımını engellemekte, üreticinin güncel ve verimli üretim metotlarına erişimini kısıtlamaktadır.**
- **Van'da Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi olarak Gevaş, Gürpınar ve Edremit ilçelerinin kesiştiği Gündoğan mahallesine yakın yapılacağı yıllar önce ifade edilen OSB'nin inşaatı hala devam etmekte ancak bunca yıl neden tamamlanmadığına dair kamuoyuna bir açıklama yapılmamaktadır. Bu proje en az 5 yıldır Van çiftçisinin gündeminde olmasına rağmen bir yol alınabilmiş değildir.**
- **Van'da büyükşehir belediyesi bünyesindeki Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, Kırsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, Veteriner İşleri Dairesi Başkanlığı ve diğer bir çok birimin kayyım gaspı altında olması nedeniyle, bu birimler görev ve misyonunu yerine getirememekte, tarımsal anlamda gerekli altyapı, danışmanlık ve destek hizmetleri sunulamamaktadır.**

3) SONUÇ ve BAZI ÖNERİLER

- **Van'da tarıma dayalı sanayi üretim, pazarlama ve kurumsallaşma altyapısı yetersizdir. Bu amaçla kamusal destek mekanizmaları geliştirilmelidir.**
- **Van'da canlı hayvan ihracatı için destek ve teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir.**

- **Van'da tarım ve hayvancılık alanında üretici örgütlenmesi ve kooperatifleşmenin geliştirilmesi için bürokrasi azaltılmalı ve gerekli kolaylaştırıcı tedbirler alınmalıdır. Tarım ve hayvancılık yatırımlarının önündeki bürokratik süreçlerin uzun, karmaşık ve caydırıcı olmasının önüne geçilmelidir.**
- **Van'da hayvan hastalıklarına, zirai hastalıklara karşı önleyici tedbirler alınmalı, bu konuda tarım danışmanları, ziraat mühendisleri ve veterinerler ile çiftçilerin daha etkili bir şekilde bir araya gelebildiği ve danışmanlık/rehberlik hizmetlerinin sunulabildiği mekanizmalar geliştirilmelidir. Üniversite-çiftçi arasındaki etkileşim mekanizmaları geliştirilmelidir.**
- **Çiftçilere sunulan hibe, vergi muafiyeti, kredi, faiz indirimi ve proje desteği gibi teşvik mekanizmaları üretim ve istihdam artışı odaklı olmalı, şeffaf işletilmeli ve kayırmacılık içermemelidir.**
- **İşsizlik oranlarının en yüksek olduğu Van'da çoban, mevsimlik işçi ve diğer tarım mesleklerinde çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve desteklenmesi ile yerli işçi istihdamına alan açılmalıdır.**
- **Van'da Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi şeffaf bir şekilde inşaatı tamamlanmalı, bu yapı ile tarım tekellerine değil yerli çiftçilere ve bilimsel tarımsal üretime alan açılmalıdır. Van'ın tarım envanteri potansiyeline uygun tesisleşme ve fabrika altyapısı kurulmalıdır.**
- **Van'da kuraklık ve su yollarının yetersizliği etkisiyle yapılamayan ekim/biçim işlerinin azaltılması için modern sulama sistemleri destekleri arttırılmalıdır. Kurulum maliyetleri yoksul çiftçiler için çok yüksektir. Van'da sulanabilir tarım arazisi ile fiilen sulanan alan arasındaki fark bu alanda yapılması gereken çalışmaların önemini açığa çıkarmaktadır. DSİ'nin yıllardır yapmadığı tarımsal sulama yatırımlarının gecikmeden tamamlanması gerekmektedir.**
- **Van Samancılar Kooperatifi alanı, Van Hayvan Pazarı alanları ve diğer ilgili yerlerde emek veren çiftçiler, aracılar ve komisyoncuların çalışma alanları, mola yerleri ve diğer yaşam alanlarının iyileştirilmesi, kantin-lavabo-bekleme yerleri vb. yerlerin mevsim/iklim koşullarına uygum inşa edilmesi gerekmektedir. Buralarda Hayvan ve ürün taşımada bürokratik sorunların aşılamadığı ifade edilmektedir. Kayyım gaspı altındaki büyükşehir belediyesinin ve tarım il müdürlüğünün görevini bu kapsamda da yapmadığı ifade edilmektedir.**
- **Van'da çiftçilerin çok önemli bir bölümünün ana dili Kürtçe'dir. Tarım İl Müdürlüğü'nün Alo 180 Tarım iletişim merkezi, Alo 174 gıda hattı ve çok sınırlı olan ormanlık alanlarını korumak için 112 Orman Yangını hattının Kürtçe de hizmet vermesi için gerekli altyapı sağlanmalıdır. Tarımsal danışmanlık hizmetlerinin, kamu spotlarının ve programların Kürtçe dilinde de sunulması, hazırlanan materyallerin Kürtçe ile de sunulması hem yerel agro-kültürün korunmasını sağlayacaktır hem de etkili iletişim sağlanmış olacaktır. Maalesef Van'da hizmet veren Van il tarım müdürlüğünün el ilanları ve afişleri birçok dilde kamuoyuna ulaştırılmasına rağmen Kürtçe materyal yoktur.**

VAN TARIM RAPORU — KASIM 2026

Kamuoyuna Saygıyla Sunulur.

MAHMUT DİNDAR

DEM PARTİ VAN MİLLETVEKİLİ

İLETİŞİM KANALLARI

Adres:	TBMM Halkla İlişkiler Binası 3.Kat E-303 / DİKMEN/ANKARA
Telefon:	+90 (312) 420 63 52 +90 (312) 420 63 53
Email:	mahmutdindarvan@gmail.com
Sosyal Medyalar	Instagram, Facebook, Tiktok: @mahmutdindar.van Twitter/ X: @MahmutDindar65 Youtube: @MahmutDindar65

4) KAYNAKÇA

- **Van İli Hayvancılığının Mevcut Durumu, Ömer Gezginç'in makalesi (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2741225)**
- **VAN İL TARIM VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ 2025 FAALİYET RAPORU**
- VATSO, Tarım ve Hayvancılık Raporu, 2020 https://www.vantso.org.tr/u/files/tarim_ve_hayvancilik_sektor_raporu-XORHR7P_597.pdf
- Van Ziraat Mühendisleri Odası Raporları ve Yapılan Görüşmeler,
- Van Tarım-Orkam Sen Şubesi Raporları ve Yapılan Görüşmeler,
- Görüşme yapılan çiftçiler ve kooperatif yönetimleri
- Van Yerel Basını